

Vietnamkrigem

Landet

Vietnam ligger i Sørøst-Asia, på halvøya mellom Thailandgolven, Tonkinbukta og Sør-Kinahavet, og grenser til Laos og Kambodsja i vest og Kina i nord.

Landet er på størrelse med Norge, 325.000 kvadratkilometer, og har nesten like lang kystlinje. Med et folketall på 83 millioner er folketettheten altså 20 ganger så stor som hos oss, men langt mer av landet er dyrket mark enn i Norge, så før krigen var de selvforsynt med mat. **Hanoi** er hovedstaden, *Saigon* var hovedstad i Sør-Vietnam. Den heter nå *Ho Chi Minh-byen*.

Den tidlige historien

En del av det området som i dag er Vietnam (de nordlige provinsene Toning og Annam) var i mer enn 1000 år et lydrike under Kina. På 900-tallet rev landet seg løs fra Kina og erobret store områder helt ned til sørspissen av halvøya.

Under fransk kolonistyre

Under kolonikrigene på 1800-tallet erobret franskmennene hele halvøya (Laos, Kambodsja og Vietnam), og fra 1888 til 1946 var Vietnam en del av kolonien **Fransk Indo-Kina**. Som i andre kolonier gikk veien til velstand for lokalbefolkningen gjennom å arbeide for koloniherrene. Fransk språk og kultur ble «in», og dette er grunnen til at så mange vietnamesere har fransk som viktigste fremmedspråk og tilhører den romersk-katolske kirken.

VIETNAMKRIGEN

Hvis vi skal tro *CIA World Factbook* har forresten 4 av 5 vietnamesere ingen religion, mens den religiøse femteparten fordeler seg slik:

8 millioner buddhister, 5 ½ million katolikker, ½ million protestanter, 150 000 muslimer og 350 000 andre religioner.

Japansk okkupasjon

Under 2. verdenskrig ble landet okkupert av japanerne, som la under seg det meste av Sørøst-Asia.

Kommunister fra nord

I 1945 var de europeiske landene utarmet etter krigen. De hadde nesten mistet kontakten med de fjerne koloniene sine og dermed også kontrollen. Dette var begynnelsen til slutten av koloniveldet. Over alt oppsto det nasjonale frigjøringsbevegelser. Den store opprørslederen i Vietnam var kommunisten *Ho Chi Minh*, som etter 8 års kamp jaget den franske hæren på flukt i slaget ved Dien Bien Phu i 1954. Etter dette trakk franskmennene seg helt ut og landet ble delt i to stater, Nord-Vietnam, der kommunistene hadde kontrollen, og Sør-Vietnam, som ønsket fortsatte forbindelser med Vesten og de tidligere koloniherrene.

USA går til krig mot kommunistene

Krigen mellom Nord- og Sør-Vietnam fortsatte. I 1961 gikk USA inn i krigen på Sør-Vietnams side for å bekjempe den internasjonale kommunismen, slik de tidligere hadde gjort i Korea. I 1972 trakk amerikanerne seg ut av krigen. Sør-Vietnam hadde ingen sjanse til å klare seg, og i 1975 hadde Nord-Vietnam erobret hele landet. Året etter ble den tidligere sør-vietnamesiske hovedstaden Saigon døpt om til *Ho Chi Minh-byen*. De som hadde deltatt i krigen på öfeilö side var nå ille ute. Det oppsto panikk, og ti tusener av mennesker la ut på havet i skrøpelige farkoster for å komme unna. Tragedien med båtflyktningene setter fremdeles spor etter seg. Men også for USA har denne krigen fått store konsekvenser. Spørsmålene står i kø: Hvorfor gikk USA inn i denne krigen? Hvorfor trakk de seg ut? Hvordan kunne det gå for seg at verdens sterkeste militærmakt ikke greide å vinne over lokale geriljakrigere som hadde langt dårligere våpen (russiske og kinesiske) enn amerikanerne? Sist, men ikke minst: Hva slags følger har denne langvarige og grusomme krigen fått for USA og resten av verden?

Vi skal nå se på utviklingen av krigen mellom Vietcong og USA fra år til år, og da kommer kanskje flere av svarene av seg selv.

USA og Vietnamkrigen

Under 2. verdenskrig var USA og Sovjetsamveldet allierte mot Hitler-Tyskland, men så snart krigen var slutt økte spenningen mellom dem. Kommunistene ønsket verdensherredømme, noe USA satte alt inn på å forhindre. Derfor støttet de det franske forsøket på å gjenerobre Vietnam. Amerikanerne betalte 4/5 av utgiftene til det franske felttoget. Etter det franske nederlaget ved *Dien Bien Phu* fikk den nordvietnamesiske frigjøringshæren **Vietcong** et solid fotfeste også i Sør-Vietnam. Franskmennene trakk seg ut, og USA måtte finne andre allierte.

Fra 1954 støttet de den svake sørvietnamesisk hæren med penger og våpen. I 1960 var den oppe i en million dollar dagen.

1961

20. januar 1961 blir *John F. Kennedy* tatt i ed som amerikansk president. Han fikk med seg disse avskjedsordene fra avtroppende president Eisenhower: «Du kommer til å måtte sette inn tropper i Sørøst-Asia». Allerede i mai samme året sender Kennedy de første 400 «Green Berets» til Vietnam der de skal lære opp de sør-vietnamesiske soldatene.

1963. Mordet på Kennedy

22. november ble president John F. Kennedy skutt under et besøk i Dallas, Texas. Visepresident *Lyndon B. Johnson* ble innsatt som ny president.

Ved årets slutt står det 16.300 amerikanske «militærrådgivere» i Vietnam.

1964

Vietcong har nå 56.000 geriljasoldater i Sør-Vietnam. De holder åpen «**Ho Chi Minh-veien**» (den går helt fra Hanoi til Saigon) slik at nord-vietnamesiske hæravdelinger kan komme fram. Og det gjør de. 115.000 nord-vietnamesiske soldater står i løpet av sommeren i Sør-Vietnam i tillegg til Vietcong-styrkene.

Det er klart for alle at de sør-vietnamesiske styrkene ikke kan klare dette alene. President Johnson sender flere soldater, og ved årsskiftet har amerikanerne 23.000 mann i Vietnam. Mange av dem deltar nå i kamphandlinger.

1965

9. mars: President Johnson godkjenner bruken av **Napalm**, en bombe som er laget spesielt for å drepe mennesker. Den sprøyter ut store mengder av brennende oljekliss som fester seg til klærne slik at folk blir brent levende.

Alle som levde den gangen vil huske bildet av den ni år gamle jenta som var blitt truffet av napalmen. Hun reddet livet ved å rive av seg klærne, og overlevde etter halvannet år på sykehus. Hun kom senere til Canada der hun arbeider for FN. Her er bildet som gikk verden rundt:

1966

Forsvarsminister Robert McNamara mangedobler den amerikanske styrken i Vietnam til 389.000 mann. I løpet av året kommer 5008 av dem hjem i kister og 30.000 med syketransport.

McNamara blir møtt av en vegg av rasende studenter da han besøker Harvard-universitetet. De vil ha slutt på krigen

1967

4. april holdt borgerrettsforkjemperen *Dr. Martin Luther King* en av sine store taler i New York:

«Jeg kan ikke tie lenger i Vi tok de svarte unge menn som allerede var blitt forkrøplet av vårt eget samfunn og sendte dem tusen mil vekk for å kjempe for en frihet i Sørøst-Asia som de selv aldri hadde hatt i Georgia eller Øst-Harlem.»

Denne talen setter fart i protestbevegelsen både i og utenfor USA.

1968

84.000 Vietcong-soldater setter inn angrep på 100 steder samtidig. I hovedstaden Saigon filmer amerikanske TV-reportere et blodig slag der 17 Vietcong-soldater stormer den amerikanske ambassaden og dreper vaktasoldatene. De filmer også kampscener andre steder rundt byen. Hjemme i USA sitter sjokkerte familier ved frokostbordet og ser fedre, sønner og naboer bli drept. En protestbølge mot krigen reiser seg.

Det var jungelkrigen som var den største psykiske påkjenningen for de amerikanske soldatene. De fryktet «det grønne helvetet» der Vietcong hadde plassert tett i tett med landminer og andre feller. Det mest fryktede var «dyregravene», dype hull i bakken dekket med løv og kvister. I bunnen var det sylspisse stenger som soldatene ble spiddet på, og det beste de kunne håpe på var å dø fort. Vietcong-soldatene var lokalkjent og hadde som regel full støtte i befolkningen slik at det var lett å gjemme seg unna fienden. Dette er bakgrunnen for en hendelse som blir omtalt som My Lai-massakren

My Lai-massakren skjedde 16. mars 1968. Infanterikompani Charlie var på leting etter Vietcong-soldater i landsbyen My Lai i Quang Ngai-provinsen, men fant som vanlig ingen. Soldatene mistet fatningen og skjøt og drepte alle de så, menn og kvinner, barn og gamle. 300 sivile vietnamesere mistet livet, men helikopterpiloten som hadde landsatt styrken så hva som

VIETNAMKRIGEN

---

foregikk. Han landet i utkanten av landsbyen og fikk reddet en del. Siden rapporterte han saken, men det tok lang tid før overkommandoen tok fatt i det. I en rettssak flere år senere ble løytnanten som ledet kompaniet først dømt til fengsel på livstid, men straffen ble senere redusert til 10 år. De andre soldatene ble frikjent fordi de «bare hadde fulgt ordre».

31. mars har president Johnson et møte med rådgiverne sine, «*the wise men*» i Det hvite hus. De råder ham til å avslutte krigen. En uke senere overrasker presidenten amerikanerne med to tydelige meldinger: Det blir bombestans i Vietnam og han stiller ikke til gjenvalg.

Flere politiske mord i USA

4. april blir *Martin Luther King* truffet av en kule fra en snikskytter og dør da han kommer ut på en hotellbalkong i Memphis for å holde en tale. Det bryter ut raseopptøyer i over 100 amerikanske byer.

5. juni: Presidentvalget i USA nærmer seg. John F. Kennedys bror *Robert F. Kennedy* vinner nominasjonsvalget for demokratene i California. Samme dag blir også han skutt og drept.

28. august: Under landsmøtet til det demokratiske partiet i Chicago har 10.000 ungdommer samlet seg utenfor for å protestere mot krigen. De blir møtt av 26.000 politifolk med køller, skjold og gummikuler. 800 ungdommer ble skadet.

«68erne»

Ungdomsopprøret begynte med opptøyene på Harvard-universitetet under forsvarsminister Robert McNamaras besøk i 1967. Et år senere hadde det spredt seg til alle de store universitetene i USA og videre til Paris og London. Det var mye «gammelmannsstyre» de unge var misfornøyd med, men de samlet seg om en protest mot Vietnamkrigen. De fikk følge av andre ungdomsgrupper som hippiene og rockerne. Hippiene, «blomsterbarna» var preget av indisk filosofi og buddhistisk tankegang. De delte ut blomster til folk på gata under slagordet «*Make love, not war*». De ville ikke studere eller arbeide, de nektet militærtjeneste, og mange brukte dop som marihuana og LSD. Foreldrene var fortvilet, og myndighetene så på dem som en trussel mot samfunnet. Rockeungdommen var en større gruppe som drev med alt fra viser til rock. Det var mange som skrev og framførte viser og rocketekster mot krigen, slik som Pete Seeger, Joan Baez, Bob Dylan og Bruce Springsteen. På Woodstock-festivalen i 1969 spilte Jimi Hendrix sin berømte versjon av den amerikanske nasjonalsangen blandet med lyden av jetfly, maskingeværskaller, bombeeksplosjoner og skrik.

Kravet fra 68erne var: USA ut av Vietnam, slutt på verneplikten og frihet for alle til å leve sitt eget liv. Disse idéene spredte seg raskt sammen med protestene mot krigen til universitetene over hele den vestlige verden, og videre til annen ungdom. De som var unge på denne tiden blir ofte kalt «68-generasjonen».

1969

USA har nå mer enn en halv million soldater i Vietnam. 34.000 amerikanere har mistet livet, og protestene mot krigen blir stadig sterkere. En meningsmåling i oktober viser at 7 av 10 amerikanere er imot krigen. Den nyutnevnte presidenten *Richard Nixon* foreslår en fredsløsning, men Nord-Vietnam avslår.

1970

1. mai: Amerikanske og sør-vietnamesiske tropper rykker inn i Kambodsja.
  2. mai: På universitetene over hele USA bryter det ut en protestbølge.
  4. mai: Soldater fra nasjonalgarden skyter med skarpt mot demonstrerende studenter ved Kent State University i Ohio. 4 studenter blir drept og 9 såret.
1. desember er halvparten av de amerikanske styrkene sendt hjem. Ved årsskiftet er det 280.000 igjen i Vietnam. Hærledelsen sier i en hemmelig rapport at 60.000 amerikanske soldater misbruker narkotika. De melder også om rasemotsetninger og 200 tilfelle av at soldatene har drept upopulære offiserer.

1971

Kina erklærer full støtte for Nord-Vietnam i kampen mot USA. 55.000 amerikanske soldater har hittil mistet livet. Moralen blant soldatene er dårlig. Stadig flere ruser og doper seg, og de klarer ikke å forsvare seg mot de stadig økende Vietcong-styrkene.

Den store protestmarsjen

Hjenne i USA arrangerer fredsbevegelsen nok en kjempedemonstrasjon i Washington der over 100.000 deltar. Joan Baez, denne gangen uten gitar, slår taktfast på megafonen der hun lager nye vers til protestsangene mot regjeringen og lederen for det nasjonale sikkerhetsråd, Henry Kissinger:

*Don't let the stinking killer Kissinger turn you around,
Turn you around,
Turn you around. Don't let the
Stinking killer Kissinger turn you around! Don't let
Anybody turn you around!*

Store politistyrker har holdt øye med demonstrantene, men da folkemengden begynner å gå mot Det hvite hus griper de inn med hard hånd. 12.000 blir arrestert, blant dem filmstjernen Jane Fonda og barnelegen Benjamin Spock, og naturligvis Joan Baez, som blir fengslet og anklaget for oppvigleri. Alle blir bøtelagt for ordensforstyrrelse og får nye prikker på rullebladet.

1972

Protestene virker. Stadig flere soldater blir sendt hjem, og ved årsskiftet har USA «bare» 156.000 mann igjen i Vietnam.

President Nixon legger fram et nytt fredsforslag, men også dette blir forkastet av Nord-Vietnam, som sier at de bare vil godta en betingelsesløs tilbaketrekning av de amerikanske styrkene. Den amerikanske hærledelsen svarer med å sette inn et voldsomt angrep på sivilbefolkningen i Hanoi og Haifong. 121 B-52 bombefly slipper 100.000 bomber over Hanoi og Haifong. Hanoi radio melder at 1318 sivile er drept, og at 15 av bombeflyene har blitt skutt ned. Nilitørt sett var angrepet en fiasko, og det flrte til nye protester både ute og

hjemme. Syadig flere unge amerikanere ble militærnektet, og i januar 1973 ble verneplikten avskaffet i USA. Heretter måtte soldatene verves.¹

1974. Watergate

9. mai begynner Kongressen riksrettssak mot president Nixon. Noen har brutt seg inn i det demokratiske partiets hovedkvarter i **Watergate** og stjålet dokumenter. Avspilling av automatiske lydbåndopptak fra Det hvite hus avslører at presidenten har vært med på å planlegge innbruddet. Senere har han flere ganger løyet for kongressen og sagt han ikke visste noe.

Nixon blir funnet skyldig og må gå av som president. *Gerald Ford* avlegger ed som ny president. Han blir den sjettede amerikanske president som må hanskens med Vietnamkrigen.

1975 Krigen er slutt

30. april tar et helikopter med de siste amerikanske soldatene av fra taket på presidentpalasset i Saigon samtidig som Vietcong sprenger portene nedenunder. Kort tid etter heises Vietcong-flagget over byen, som døpes om til *Ho Chi Minh-byen* etter den berømte nordvietnamesiske geriljalederen ved samme navn. Krigen er slutt ó for amerikanerne, men ikke for vietnameserne.

Ettervirkninger i USA

58.000 amerikanske soldater ble drept. 92.000 **deserterte**, det vil si stakk av fra krigen. De måtte søke politisk asyl i andre land fordi de risikerte dødsstraff i USA. Canada tok imot mange tusen, og ca. 800 fikk opphold i Sverige. I USA fikk 100.000 vietnamveteraner store psykiske problemer og ble arbeidsuføre. 5000 av dem tok livet av seg etter krigen.

The Vietnam VeteransøMemorial i Washington er et tredelt minnesmerke over den mest upopulære krigen i USAs historie. Den ene delen er tre soldater og en flaggstang. Den andre er en bauta over kvinnenens innsats. Den tredje er en granittvegg der navnene til de 58.000 amerikanske soldatene er hogd inn. Her er det alltid friske roser. Hensikten med de tre delene er at pårørende skal kunne sørge over sine døde samtidig som de vender ryggen til det offisielle flaggmonumentet og dermed til myndighetene.

Vietnam etter krigen

For vietnameserne var krigen ikke slutt. På resten av 1970-tallet og i 80-årene sto Vietnam nesten nederst på listen over verdens fattigste land. Bygninger, veier og jernbaner var ødelagt, men verre var det at store landområder var blitt oversprøytet med giftige kjemikalier slik at det var umulig å produsere nok mat.

---

¹ Dette er grunnen til at den amerikanske hæren hvert år arrangerer sommerleire for 17-åringene med skytekonkurranser og tilbud om gratis videreutdanning i det militære.

Båtflyktningene

Vietcong var harde herrer. De som ble funnet skyldige i å ha samarbeidet med amerikanerne ble henrettet, og de som hadde støttet den sør-vietnamesiske regjeringen ble sendt til «omskoleringsleire» der de skulle lære å bli gode kommunister. Løsningen for mange ble å flykte. Tusener på tusener la ut i skrøpelige og overfylte fiskebåter i håp om å bli berget av utenlandske skip eller komme til et annet land. Det var bedre å ta sjansen på å drukne på havet enn å leve under kommuniststyret.

Hvor mange som druknet vet vi ikke, men i løpet av 10 år ble ca. en million vietnamesere registrert i FNø flyktningeleire, og de fleste har etter hvert fått nye hjemland. I Norge er det i 2005 ca. 18.000 vietnamesere.

Vietnam fram til 2005

På 1980-tallet og første halvdel av 90-tallet var landet blant de fattigste i verden. I løpet av de siste 10 årene er levestandarden blitt bedre på grunn av inntekter fra turisme, tekstilindustri og landbruksvarer. I 2001 inngikk de en handelsavtale med USA, og de er blitt medlem av WTO, Verdens handelsorganisasjon. Det meste av giftstoffene fra krigen er vasket bort, men nye farer truer. Industrialiseringen har ført til at folk strømmer til de store byene. Særlig har Hanoi og Ho Chi Minh-byen hatt en enorm vekst. Det er blitt kloakk- og søppelproblemer og mangel på rent vann. På landet har hogsten av store mengder tropisk tømmer ført til at skogen blir borte og at rismarkene tørker inn. Og akkurat som i Europa på 1800-tallet har bedre helsetjenester ført til at befolkningen vokser med rekordfart fordi de aller fleste barn lever opp.

Arbeidsoppgaver

Du må lete litt på kryss og tvers for å finne svar på noen av spørsmålene.

*Det er lettest hvis du leser gjennom hele artikkelen før du begynner å svare på spørsmålene.
Du kan finne mer om det meste på internett.*

1. Hvorfor ble Vietnam og nabolandene kalt *Fransk Indo-Kina*?
2. Kan du tenke deg hvorfor engelsk nå er det viktigste fremmedspråket i Vietnam, mens det tidligere var fransk?
3. Vi hører om *Ho Chi Minh-byen* og *Ho Chi Minh-veien*. Det er tydelig at Ho Chi Minh har stor betydning i Vietnams historie. Bruk internett eller et leksikon og finn ut hvem denne personen var.
4. Hvilken religion er den største i Vietnam? Hvor mange kristne er det?
Kan du tenke deg hvorfor det er så mange i dette landet som oppgir at de er uten religion?
5. Hvorfor ble Vietnam delt i to stater?
6. Det kan være flere grunner til at amerikanerne gikk inn med soldater i Vietnam. Hva tror du er de to viktigste grunnene?
7. USA gikk ikke inn med egne soldater med en gang. Hva prøvde de først å gjøre?
8. Mange amerikanske politikere syntes helt fra begynnelsen av at dette kostet alt for mye penger. President Kennedy kunne ikke nekte for at utgiftene var store. Hvordan begrunnet han krigen?
9. Vietcong og den nordvietnamesiske hæren var to forskjellige organisasjoner. Hva var *Vietcong*?
10. Hva er *napalm*, og hvordan virker det?
11. Protestene mot krigen var sterke over hele verden, men særlig i USA. Amerikanerne hadde flere grunner til å protestere enn folk i andre land. Kan du nevne tre grunner til at krigen ble så upopulær i USA?

VIETNAMKRIGEN

---

12. Hvem er det som har fått merkelappen «68erne» eller «68-generasjonen»?
13. Musikken betydde svært mye for den bevegelsen 68erne var en del av. Prøv å finne eksempler på protestsanger mot krig fra hver av de artistene som er nevnt i teksten.
14. Motsetningene er harde i USA i 1968. Med tre måneders mellomrom ble to fremtredende borgere skutt og drept av politiske motstandere. Hvem var det? Finn ut hva de sto for ved å se i et leksikon eller på nettet.
15. Den største anti-krigsdemonstrasjonen fant sted i 1971. Da var allerede over halvparten av de amerikanske soldatene i Vietnam sendt hjem, men de som var igjen ble enda mer utsatt og tapstallene var store. Hvem rettet protesten seg mot?
16. Når sluttet krigen?
17. Hvor mange amerikanere ble drept, og hvor mange vietnamesere?
18. Hvorfor flyktet så mange fra Vietnam etter krigen? Hvor ble det av dem?
19. Kan du si noe om leveforholdene i Vietnam i dag?